

Oběť nenávisti a násilí

Můj osobní zážitek v táboře v Lubenci v červnu 1945

Alfred Zeischka

Zatčení, první rány a cesta do Lubence

Ve Valči se v době nacismu mnoho nedělo. Někteří obyvatelé, kteří oponovali Hitlerovi, byli dodáni (eingeliefert je zcela nepřiměřený, bagatelizující výraz pro tak strašný osud) do Dachau. Takové bylo všeobecné mínění. I dva Židé Tänzerlesovi byli ještě do roku 1943 ve Valči a oba také ve Valči zemřeli. Jen třetí přišel do Dachau, protože se vyjadřoval příliš hlasitě. Brzo poté také přišla na radnici urna s jeho tělesnými pozůstatky (popel byl vysypán do potoka). Učitel Woidich byl odvolán z funkce řídicího a poslán na dovolenou. Říkalo se, že byl z trestu přeložen do vesnice ve Slezsku.

(1945) Nu, opět se vrátil klid. Muži se ještě nevrátili ze zajetí, proč nepomáhat česat třešně. (Pokračování po návratu s košíkem třešní.) Vcházím otevřenými domovními dveřmi. Paní Niklasová mi bez řeči dává na stůl talíř bramborové polévky. Právě chci dát první lžíci polévky ke rtům, když venku před domovními dveřmi zazněly hlasy, které při vstupu do předsíně zesílily – bylo to česky. Tři ozbrojení muži vpadnou dovnitř. Jeden z Čechů postoupil doprostřed světnice a vykřikl mé jméno. Vstal jsem a vystoupil jsem od stolu. Jeden křikl: „Máte čepici?“

Sáhl jsme pro ni a ještě neseděla na hlavě, když zasáhla prudká rána pěstí do obličeje, takže čepice letěla až do kouta. „Pojďte s námi,“ křičel druhý a za kopanců jsem opouštěl dům.

Šli jsme. Vlevo i vpravo ozbrojenec a několik kroků za mnou třetí. Mé kroky se zřejmě poněkud zpomalily, takže jsem byl nakopnut zezadu a zaslechl povel. Otočil jsem se, protože jsem nerozuměl slovům. „Honem, honem,“ řval. Na to mne tak silně kopl do zadku, že jsem šel do kolen. Další kopnutí jsem dostal do pravé strany zad. Strach urychlil mé vstávání. Teď jsem ucítil silnou bolest bezprostředně na místě, kam mně kopanec zasáhl. Strach – co bude ještě následovat. Nohy opět ztratily sílu udržet mě zpříma. Hned do mne tloukli. Znovu jsem se dostal na nohy a lehkým poklusem se šlo k Löwyho domu (jediní movitější valečtí Židé), naproti kostelu. Už za války tam byl umístěn obecní úřad a teď (1945) národní výbor.

Oba, kteří šli vedle mně vlevo a vpravo, mě vrazili dovnitř. Padl jsem na hromadu navršených předmětů. Vyzván vstát, sice česky, ale přesto jsem věděl, co tím bylo míněno. Poněkud korpulentní strážce ukázal na mé holinky, které byly pod kalhotami (pumpkami) poněkud skryté. Byly to kotníčkové vojenské boty. Silnými ranami jsem byl vyzván boty vyzout a položit na hromadu. Vyzul jsem je ve spěchu a hodil k ostatním věcem. Ale holinky jsem neměl házet, proto mě začali všichni tři mlátit. Chránil jsem hlavu rukama, protože do mne tloukli pažbami.

Nechali mě, když se otevřely dveře a někdo se podíval po příčinách tohoto představení. Pak mě odvedli přes několik schodů do místnosti vpravo. Za psacím stolem důstojník, měl to být korporal (dále jen desátník). Vedle něho stál v koutě, v polotemnu, pan Sušanka (před první světovou válkou a po ní četník ve Valči). Měl vážnou, nepohnutou tvář. Cítil jsem, že mu bylo velmi nepříjemné, že mě viděl. Vlevo od psacího stolu stál pan Wilitschka, jehož šeredně se šklebící obličej se skláněl dolů k desátníkovi; mluvil na něho. Desátník se ptal na mé jméno, odpověděl jsem. Před ním ležel na psacím stole papír, ukázal na první jméno, které stálo na listině, a zeptal se lámanou němčinou: „Jste to vy, je to vaše jméno?“

Odpověděl jsem ano.

Voják otevřel dveře do vedlejší místnosti a vrazil mě tam. Zatemňovací roleta byla spuštěna. Byl jsem sám v místnosti. Vždy, když se má stát něco děsného, zdá se být takové tiicho. Tu jsem si všiml, že mám na opasku přezku wehrmachtu. Když už mi holinky zavinily výprask, co se mi stane, když poznají přezku? Vytáhl jsem opasek a nohou ho strčil pod skříň. Zkusil jsem oddělat šňůru rolety, abych si jí uvázal kalhoty.

Náhle se dveře rozlétly a dovnitř byl vržen soused Anton Kliener. Byl překvapen, že mne viděl, a řekl jen, že hned také přijde můj dědeček. Trvalo to jen chvíli a byli jsme

vyzváni vyjít ven na ulici.

Mezitím byl dopraven žebříňák, stál na obecní váze mezi kostelem a Löwyho domem. Přicházeli další zatčení. Otto Bräunl vlekl peřiny, které hned naložil. Stále přinášeli uloupené věci. Srb, jehož jsem znal, se zeptal, kde mám boty. Odpověděl jsem, že jsou to ty holinky na voze. Podal mi je a já se směl opět about. Přehrнул jsem pumpky přes holinky, ze strachu, že by mohly být znovu objeveny.

Poté co byly uloupené věci naloženy, dal se vůz do pohybu. Každý si musel nasadit nějakou pokrývku hlavy. Pan Köhler si musel vzít policejní čepici (brigádýrku?), která mu byla příliš velká. Když jsme šli kolem našeho domu, ještě jsem viděl, jak se matka za oknem zhroutila. Vpravo jsem ještě jednou zahlédl Waltera a Herberta Bielka. Průvod utrpení doprovázený těžce ozbrojenou bandou se pohyboval směrem k Jeřeni.

Právě jsme se nacházeli na úrovni „zeleného kříže“ (jeden z mála obnovených krátce po roce 1990), když proti nám přicházel pan Funk s kosou na rameni. Pozdravil pohybem pravé ruky k čelu. Byl to takový zvyk, pozdravit při míjení kříže. Tělnatý strážce přikázal zastavit. Povolal starého muže k sobě, musel se postavit zpřímá, opakovat pozdrav. Sotva to udělal, uhodil tento brutální člověk starce tak do obličeje, že spadl do příkopu.

Průvod se dal opět do pohybu. Mezi Kostrčany a Libkovicemi si mohly obě ženy, paní von Brechler a paní Stauch, zeslabené mnoha ranami, sednout na vůz a pochod rychleji pokračoval. Platil absolutní zákaz mluvení. Části těla, na které dopadly silné rány, bolí. Bylo slyšet monotónní skřípot velkých kol.

Proč jsem byl zatčen, kdo mě zradil? Kdo řekl, že jsem u Niklase? Pohroužení do myšlenek jsme došli k prvním domům Lubence. Vpravo vedle silnice bývalá zemědělská škola (česká obecná a měšťanská škola, postavená za I. republiky) byla obsazena Rusy a nyní (1945) je lazaretem. Mnoho ruských vojáků stojí na kraji silnice a udiveni pozorují náš podivný průvod.

Dosáhli jsme středu obce. Vůz zajíždí na levou stranu silnice. U prvního stavení zastavuje. Strážci křičí a poroučejí složit věci. Uchopil jsem harmoniku sestry Mariany, vánoční dárek, otevírám boční uzávěr měchu a šlápnu nohou do široce rozevřené harmoniky. Totéž s otcovými houslemi. Otevírám uzávěr schránky, housle vypadnou na šatstvo a látky. Šlápnu na ně. Děda přikrývá nástroj peřinami paní Brechlerové.

Vůz byl rychle vyložen. Na protilehlé straně ulice už čeká několik žen. Zatím po nás házely kameny, křičely a nadávaly. Zřejmě patřily k našim strážcům. Sotva byl vůz prázdný, vrhly se do místnosti. Každá si vybrala, co mohla potřebovat.

Bývalá škola jako vězení a mučírna

Přivedli nás do horního patra. Jsme ve škole. Pro nás je v bývalé třídě sotva místo. Usazujeme se. Jsem nejmladší, bylo mi patnáct a půl a musím brát, co zbylo. Mé místo je přímo u dveří. Na pedál harmonia stojícího v rohu mohu složit hlavu.

K večeru se vrací z práce ti, kteří tu již byli. Tváře jsou vážné – sotva pozorují nově příchozí. Překračují mne a šlapou mi na nohy. Děda říká, že mám nateklý obličej. Teď teprve cítím, že kůže pravé poloviny tváře je napjatá. Někdo má víko polní lahve. Děda mi přináší vodu. Jsem rád, že nejsem sám.

První večer není k jídlu nic. Leží se mi špatně. Každý, kdo musí ven, mne překračuje a ve tmě mi také šlápne na nohy. Za polštář mi slouží pulovr, který ležel na harmoniu. Zřejmě ho nikdo nepostrádá. V místnosti je asi osmdesát lidí. Okna se nesmí otvírat. Unaven usínám.

Brzo ráno nás hlasitě budí. Bez snídaně, ale s ranami sestavují skupiny, které opouštějí budovu směrem k nádraží. Je nás přibližně deset. Děda s námi není – to mne znepokojuje. Na silnici dostáváme rozkaz pochodovat paradešitem (přehlídkovým krokem). Lidé na okraji silnice nám spílají, plivou do obličeje – někteří hází kameny. Na nádraží skládáme cihly. Běda, kdyby nějaká spadla. Dozorcem je Srb, bestie v lidské podobě. Překonával všechny mučitele a nechyběly mu hrůzné hrátky.

Postupně se zraňují špičky prstů. Někomu upadla cihla. Srb uhodí plnou silou. Postižený padá. Pendrek sviští na ležícího. Kopance ho nepřivádějí k tomu, aby opět vstal. Možná, že je v

bezvědomí. Je odsunut stranou. Dál chytám cihly dlaní. Vleklým krokem jdeme zpátky do lágru. K smrti unaveni padáme na svá místa. Nevím, co se stalo s tím, který zůstal ležet na zemi. Už jsem ho nikdy neviděl. Pocit hladu. Nové bolesti zatlačují staré.

Banda (RG) se vrací z jedné ze svých loupežných výprav. Jsou opilí, hulákají v přízemí. Také v sousední ložnici stráží je teď hluk. Převalují se v množství nakradených peřin. Při návratu ze záchodu jsem to zahlédl pootevřenými dveřmi. Pozor, abych nikoho nepotkal – mám strach z dalších ran. Rány pendrekem bolí uvnitř těla.

Opět jsou přivedeni nějací vězňové. Konečně je tu děda. Jeho komando tahalo pytle obilí. Anton Kliener, o dva roky starší než já, má hrozné bolení břicha. Jedl zrní. Kroutí se v bolestech. Nastává večer – nic k jídlu, jen voda. Opilý Srb vstupuje, kdo mu přijde do cesty, toho praští do obličeje. Nikdo se neodvažuje naříkat.

Mé místo k ležení, bezprostředně u dveří, je lepší, než jsem si myslel. Každý, kdo vchází, aby nás mučil, jde do středu. Když jej unaví mlácení, opouští místnost a já zůstávám nepovšimnut.

Noc je opět hlučná. Opilci klopýtají po schodech nahoru do ložnice. Postupně všichni oněmí – spí. Následující ráno začíná poměrně klidně. Opět nic k jídlu. Válečný zajatec Srb (nikoliv onen mučitel), který pracoval (za války ve Valči) o několik domů dál u sedláka Schindlera, přišel za dědou. Řekl, že přinesl něco k jídlu, ale Češi mu to nedovolili předat.

Už je to třetí nebo čtvrtý den bez jakéhokoliv jídla. Tělo se přeorientuje a žije z podstaty. Pocit hladu se změnil – už není tak bolestivý, ale přec jen nepopsatelný. Strážce zřejmě poznaly, že od hladem zesláblých není možné očekávat žádnou práci. Většina strážců je opět na výpravách za kořistí. Když přišli do Valče, a byli tam často, zaklepali matce na okno: „Zítří tvůj otec a syn, bum.“ Dnes se vrátili pozdě ze svého loupežného tažení – opět všelicos sebou přinesli. Jejich ženy si vzaly, co se jim líbilo.

Večer přišel Srb Janko a přinesl kousek koláče. V domě bylo jen málo strážců a zřejmě měl někdo porozumění. Děda řekl, že mám jíst jen malá sousta. Něco také dal valečským spolupovězňům. Nikdo nedbá na jiné – jen neúčastně civí před sebe.

Další ráno se opět sestavují pracovní komanda. Pochodujeme do kopce, kolem porcelánky. Jdeme na pole. Vypichujeme bodláčí. Ještě nepadla žádná rána gumovým pendrekem.

Přijíždí bryčka, volají mě: „Ja, du komm, honem, honem.“ Utíkám, jak rychle můžu. Proč jen já? Komanda jednotlivců nedávají tušit nic dobrého... Vůz (pak) zastavuje uprostřed dvora. Nějaká paní přináší půlku třešňového koláče. Musím jít do budky (dřevěný záchod) vedle hnojiště. Mezi mouchami jím koláč. Myslím na dědu, na jeho slova, nejíst hltavě. Náhle pocítím silný pocit hladu v břiše. Nutím se ukusovat jen malá sousta. Proč jsem dostal jíst? Nový majitel nebo jeho žena asi měli se mnou soucit.

Trvá to ještě dlouho, než někdo vyjde z domovních dveří. Volají. Přichází sedlák s přátelskou tváří. Můj strach zmizel. Řeknu, že mám žízeň. Rozumí mi. Přináší vodu. Pocit hladu ustoupil, ale jiný pocit v žaludku se hlásí. Netrvá to dlouho a musím se vrátit do budky. Větší část toho, co jsem pozřel, tu opět ponechávám. Je mi mizerně. Sedím na lavici, dokud neprijdou ostatní z pole. Na zpáteční cestě přilétají kameny. Jeden zasáhne záda.

Při vstupu do budovy mě chytí strážce: „Zítří ty a děda, bum, bum.“ Nohy změknou jako guma. Kopne mě, chvátám nahoru. Oni tedy vědí, že Ludwig Wodraschka je můj děda. Konečně se vracejí pracovní oddíly. Děda musel opět vláčet pytle obilí. Hlásím mu, co mi bylo řečeno. „Buď zticha, odpočiň si, lehni si.“

Nikdo neví, že děda rozumí česky a rusky. To je dobře. Dovídá se ledacos z rozhovorů stráží. Tři strážce vcházejí do sálu. Panuje mrtvolné ticho. Mluví spolu, děda všemu rozumí. Dnes si s námi zahrají „divadlo“. Co tím míní? Je pozdě večer. Srb vtrhne do sálu s dalším strážcem. Pendrekem ukazuje na jednotlivce. Řve „Vstávat!“ Také děda a já jsme mezi nimi. Museli jsme se postavit doprostřed sálu. Stojím vedle dědy, ten mě ale postrčí o jednoho dále. Nerozumím tomu. Strážce se postaví rozkročmo:

„Jeden, dva, jeden, dva“, a tak pokračuje. „Dva, předstoupit – vy budete zítří zastřeleni.“ Děda a já jsme mezi nimi. Nohy mi opět změknou jako guma, ale držím se

vzpřímeně. Zatímco ostatní jsou posláni zpátky na svá místa, musíme zůstat stát. Teď jsem teprve zpozoroval, že jsem se pomočil. Je to nepříjemné být v mokrých kalhotách. Panuje tíživé ticho. Oba strážci opouštějí sál. Hodiny plynou. Opět oba vtrhnou do sálu. Jsou opilí. Smějí se. Všechno jen divadlo, říká Srb. Jsem skoro celou noc vzhůru. Stále musí někdo na záchod, všichni mně překračují. Poprvé se modlím a usínám.

Nový den. Pracovní komanda jsou sestavena. Já zůstávám. Uklízet, zní rozkaz. Zůstávám, abych zametl místnosti. Ubíhají hodiny, než někdo přijde a dá mi pokyny. Především nechodit k oknu a nedívat se ven.

Mučitelé jsou na cestách – klid v domě. Po několika hodinách rozruch v přízemí. Výkřiky. Tlumené bušení do lidského těla. Několik výstřelů. Pak absolutní klid. Strach mne opět přepadává. Další dva výstřely, ale venku na dvoře – pak zas ticho bez hlesu. Kroky na schodech. Dveře se rozlétnou, znovu komický pocit v podbřišku, v nohách. Voják pohlédne do místnosti, jen na okamžik a opět ticho.

Půl kbelíku špíny a prachu jsem smetl dohromady. Co mám dělat? Mladší voják s vyhrnutými rukávy a zpoceným obličejem vchází. Dá mi na srozuměnou, že mám kbelík vyprázdnit dole na dvoře. Těžce sestupuji. Všechny dveře jsou otevřené. Na dvoře voják se samopalem. Ukazuje prstem na velkou truhlu – byla to bedna na popel, měla tvar pultu s poklopem. Zvedl jsem ho – ulekl jsem se a vyprázdnil přitom kbelík. Dvě lidská těla leží ve smetí. Strážce zpozoroval mé zděšení. „SS, bum bum“, řekl, šklebí se, to bylo vše.

Hnal jsem se nahoru do sálu. To byl ten rámus, to byly ty rány. Voják vstupuje do sálu, podává mi housku a kus salámu. Salám byl větší než houska. Myslím na dědova slova. Jíst kousek po kousku, dobře a dlouho žvýkat. Náhle nemám pocit hladu. Vše balím do šátku a schovám u harmonia – pro dědu.

Začíná odpoledne. Náhle je ticho přerušeno. Vše se odehrává před domem. Mučitelé se vrátili. Někde plenili, vše dávají do domu.

Zdola zaslechnu německou vojenskou píseň, zpívanou bez přízvuku. „Na vřesovišti kvete malá květinka ...“ Pak rozrazí dveře, tři muži jsou vstrčeni do sálu – musejí si sednout – úzkostné ticho. Ti tři tu sedí ve vojenském prádle. Na tvářích je vidět, že dostali rány. Jeden chce vodu. Plížím se ven na záchod a přináším vodu – musím jít vícrát. Mám jen pohár.

Jsou to vojáci, Rusové je propustili s doklady. Češi jim papíry odebrali, neuznávají je. Překvapili je na polní cestě a přivedli sem. Cestou je mlátili. On je z Porýní a druhý z Bavorska. Třetí nepromluví, sedí apaticky, neúčastně. Brzo poté přicházejí dva vojáci a vyzvou ty tři, aby s nimi šli. Už jsem je neviděl. Děda slyšel o několik dnů později, že v lese byli tři vojáci zastřeleni.

Práce u Rusů jako úleva

Soused Anton Kliener mi řekl, že pracuje u Rusů v lazaretu. Paní Brechler a paní Stauch tam perou prádlo. Děda musel sbírat municí ležící v příkopech.

Bräunl spolu s dalšími vyhrabával holýma rukama zastřelené a zahrabané vězně koncentračních táborů. Zaslechl jsem jenom, že masový hrob byl pod břízami. Byli to bezejmenní lidé, kteří táhli v dlouhém průvodu směrem na západ. Viděl jsem je (v dubnu) u Chyše – tisíce, zlé obrazy – nezapomenutelné obrazy. Ale rychle si říkám, to přece byla válka, ale teď? Zatímco byli jedni vyhrabáváni, jsou zase jiní zahrabáváni. Tak to jde dále – kdy to jednou skončí?

Děda má radost ze schovaných pochoutek. Dnes dostali od Rusů něco k jídlu. Měl jsem dojem, jako bych dnes byl jediný, kdo jedl jen málo. Dojídám zbytek.

Den ještě není u konce. Mezitím jsou všichni strážní v domě. Dva přiopilí vpadnou do místnosti. Jedním je onen Srb, říkájí mu bestie, nikdo nezná jeho pravé jméno. Bude se hrát opět „divadlo“? Ano, je to opět tady. Nechá nás nastoupit. Zaujmeme postavení. Přistoupí k prvnímu: „Jak dlouho ty u partaje?“

„Tři roky“, zajíká se bitý.

Musí napřáhnout paže. Vždy tři rány dopadnou na otevřené dlaně. Tři rány na druhou stranu. Musí sevřít pěst, opět tři rány plnou silou. Tak to šlo dál, nekonečně, až jsem přišel na

řadu.

„Ty nix partaj, ty HJ (Hitlerjugend)“, nespočítané rány dopadají na mé napřažené ruce. Nedokáží rozevřít pěsti, ruce jsou jedna oteklina. „Divadlo“ bylo pro dnešek ukončeno.

Byla to neklidná noc, ne každý zvládl rány a bolesti. Odporný, zatuchlý zápach zanedbaných, nemytých lidí, se špinavým, propoceným šatstvem a mezitím stále se vynořující strach.

Opět do pracovního komanda. Bohu díky, myslím si. Pochodujeme směrem na Bošov. Kliener a obě paní pracují v lazaretu. My sbíráme z příkopů vojenskou výstroj a ostrou municí. Němečtí vojáci při ústupu jednoduše všechno zahazovali.

Rusové nám přinesli polévku z lazaretu. Měl jsem pocit, že to našemu dozorci nebylo právě příjemné. Seděl zjevně neúčastně pod stromem. Když také chtěl ke svému nuznému obědu trochu polévky, dali mu Rusové na srozuměnou, že už žádnou nemají. K tomu použili i své pověstné nadávky. To nám pak vysloužilo pár ran. Také jsem dostal, lhostejno proč, pořádnou ránu přes rameno – těsně kolem ucha: to jsem měl zase jednou štěstí.

Příští ráno, nové pracovní nasazení. Opět u Rusů. Tentokrát na jižním konci Lubence, tam, kde silnice pozvolna stoupá. Ve výklenku stavení je železná konstrukce a v regálech profilová železa, trochu delší než dva metry. Museli jsme železné tyče odnášet do haly. Strážže mávaly pendrekem. Chtěl jsem odebrat tyč ze strany vedoucí k budově. Náhle se všechno naklání, celý stojan se převrací. Vlevo a vpravo se zapichují hluboko do země železa, která dole přesahovala. Nezraněn zůstávám zaklíněn. To vše způsobí mohutný rámus. Rusové hubují na naše dozorce. Pomáhají mi ven ze změti železných tyčí. To mohla být má smrt! Ruský voják mě vede k potůčku pod mírným svahem. Mohu si umýt obličej. Něco se třpytí v mělké vodě. Je to malý kousek zrcadla, ne větší než krabička zápalek. Poprvé vidím svou tvář. Hraje všemi barvami. Oči modře nateklé. Všude krevní podlitiny. Tmavé lícní kosti. Zbývající části obličeje nažloutlé, nazelenalé. Odstíny barev nepopsatelné. Nepozorovaně zastrčím střep.

Rus mi přináší chleba a čaj. Ostatní dostávají totéž. Musel jsem zůstat sedět na bedně. Nařídil to ruský důstojník, který přispěchal. Strážnému se to nelíbí. Postavil se rozkročmo přede mnou a dlouhou chvíli pleská obuškem do holeně své holinky.

Po ukončení práce opět pochod zpět přehlídkovým krokem. Strážný nás opět mlátí, od skupiny žen přiletí kámen, zasáhne pravé rameno. Strážný končí své mlácení, je vzteklý, že byl Rusy ponížen.

Denně přicházejí noví lidé a večer je jich na sále tolik jako předcházející den. Kam se podějí? Češi (dozorci) jsou opatrnější. Zdá se, že ruské vojsko pozoruje jejich jednání.

Byla to vzácně klidná noc. Ale všude to svědí a pálí. Krk jedna rána. Sundávám košili. Límec je uvnitř zcela krvavý. Děda oběma palci rozevívá šev. Tam se řadí těsně na sebe vši. Okamžitě se mi to hnusí. Děda mi ukazuje jak se zamačkávají. Zavšiven jsem nejen já – ale všichni. Nikdo zatím nic neřekl. Proto si ráno prohlíželi košile. Takže vši mají všichni, to mne uklidňuje.

Jdeme opět sbírat vojenský majetek. Přichází ruský důstojník a někteří musíme jít s ním. Musíme tlačit staré nákladní auto. Přes Libkovice, vzhůru do prudkého kopce. Vůz se podaří dostat dopředu vždy jen o několik metrů. Při zastavení musím pokaždé položit kámen pod zadní kolo. Snadná práce, myslím si. Od té doby, co od Rusů dostáváme vždy trochu polévky, se opět ozval pocit hladu. Vysvlékl jsem košili a nechal ji na okraji silnice. Pot pálí na rozškrábaných místech. Také jiní odhazují své roztrhané košile. Pro Boha, ta těla vypadají zbídačeně. Všude modřiny a místa s nejpozoruhodnějšími barevnými odstíny. V Bošově odbočujeme vlevo na Chýši. Vlevo i vpravo táboří ruské vojsko. Teď jistě dostaneme něco k jídlu, možná kus chleba. Byl to omyl. Rus je sice velmi přátelský, ale k jídlu není nic. Každý z nás dostane hrst cigaret. „Papirosa“, řekne děda.

Skupina vojáků nás obklopí a živě diskutuje. Poprvé děda mluví rusky. Vojáci jsou překvapeni, je to na nich vidět. Někdo volá, vojáci odskočí. Sedíme pod malými stromky. „Mám hlad“, říkám dědovi.

Přijíždí bryčka s dvěma vojáky. Jeden kočíruje, druhý sedí se svou „balalajkou“ – samopalem s kulatým zásobníkem. Jedeme zpět. Český strážce je rád, že jsme zpátky. Sotva

byli Rusové z dohledu, musíme mu vydat cigarety. Jde se domů. Místo košile si беру svetr, který jsem měl jako polštář. V domě je klid – možná jsou zase na loupežích. Noc probíhá klidně. Na vši jsem si zvykl.

Ještě se pořádně nerozednalo. Probouzím se, v přízemí bouchání dveří. Kroky na schodech, dveře se rozlétnou. Dovnitř vpadne strážce, oblečený v prádle, s ruským vojákem, který na mě ukáže. Čech se na mě vrhne, trhnutím mě zvedne. Rus mě strká ze dveří, kopne mě, padám ze schodů. „Davaj, davaj!“ Víím, co to znamená. Venku na ulici chytne svou „bala-lajku“ (samopal) za pažbu a po několika stech metrech jdeme vlevo do ulice s rodinnými domky, do jednoho z nich. Musel jsem se svléknout. V garáži, rozdělené prkennou stěnou, jsem se musel umýt od hlavy k patě. Ruský důstojník najednou uměl dobře německy. Sice to nebyly ucelené věty, ale tomu, co řekl, bylo dobře rozumět. Přinesl mi vojenské kalhoty a košili. Zdálo se, že se mu líbí mé holinky. Dává mi za ně ruské plátěné holinky, trochu velké, ale onuce vyplnily prázdné místo.

Jiný voják spálil mé odložené kusy šatstva v podlouhlých kamnech. Brzo se dovídám, že je to odšívovací stanice lazaretu. Mezitím přivedli pana Bräunla a dědu. Z velké konvice nalévají čaj. Poprvé teplý nápoj. Vojáci přinášejí prádlo, které dávají do kotle, v němž se mají vši zničit.

Děda se baví rusky s novým zaměstnavatelem a strážcem. Byl to pilot sestřelený blízko Berlína. Ve Slezsku byl Rudou armádou osvobozen ze zajetí, ve kterém se mu dařilo poměrně dobře, a proto se má dařit dobře i nám.

Je nadporučík a protože už není schopen létat, byl odvelen do sanitární roty. Nesou další čaj. Vypijeme téměř celou konev. Tak rychle, jak jsem pil, tak se tekutina opět tlačí ven. Ukazuje mi latrínu, je vzdálena přibližně sto metrů. Jdu tam sám. Je to vyhloubená jáma a přes ni tyč. Seznamuji se s polní latrínou. Papíru je dostatek. Zřejmě tu leží celá školní knihovna.

Mezitím holili dědu. Pak přijdu na řadu já.

Nadporučík mi podává svou čepici a posílá mě ke stromům u silnice pro třešně. Lezu z větve na větev. Napřed si nacpu žaludek. Češu třešně, opatrně je shazuji na zem. Sestoupím. Naplněnou čepici přináším zpátky. Teď mi dává najevo, že je mám sníst. Dávám je dědovi a Bräunlovi, kteří se do nich hned pustí.

Děda a Bräunl nosí vodu ze vzdálenosti asi sta metrů do sudu, který je postaven na cihlách. Pod ním musím topit. Teplou vodu jsem pak nosil do nádrže v garáži, ke které jsem musel vystoupit po několika stupních. Také Rusky chodily do této sprchy, která nebyla rozdělena na muže a ženy. Když jsem vystupoval po schůdcích nahoru a naléval vodu do nádrže, Rusky se smály, pohybovaly svými tlustými prsy a stříkaly na mě vodu.

V poledne přinesl voják polévku v konvi, ze které se nalévala do talířů. Tu žbluňkl velký kus masa do talíře pana Bräunla. Nadporučík, který to viděl, uchopil maso svými prsty a položil ho do mého talíře. Rus překvapil pana Bräunla: „Ty obecní Bauernführer, já vědět, ty hodně prasat sežrat.“

Odkud měl Rus tak dokonalý přehled? Děda se to pak dověděl. Srbští váleční zajatci, kteří byli ve Valči, mluvili s vysokým ruským vojenským lékařem a řekli mu všechna naše jména. Prosili, aby nám pomohl. Valečtí sedláci sice neměli Bräunla příliš rádi, ale vůči zajatým Srbům se choval vždy slušně (Němci v tomto případě respektovali pravidla zacházení s válečnými zajatci).

Tak to šlo několik dnů velmi dobře. Práce nebyla těžká. Bylo jídlo – i když jen polévka, chléb a čaj s množstvím cukru. Bylo to pozoruhodné, cítili jsme se náhle ochráněni. Valečtí byli téměř všichni zaměstnáni v nemocnici a pendrekáře jsme viděli až večer. Bylo nám jasné, že to nemůže jít takhle dál. Jednou bude všemu konec a mučení začne znovu. To také souhlasilo.

Jak se hraje „divadlo“

Jednoho večera, snad hodinu po návratu z práce skončily „hezké“ dny. Strážci se opět vrátili z úspěšné loupežné výpravy. Skoro všichni byli opilí a rámusili v domě. Dveře se rozlétly a proslulý ranař, Srb, vpadl do sálu. Dva další Češi přicházejí „hrát divadlo“. Musíme nastoupit. V

ruce drží flakón voňavky.

„Podívej se na mne,“ řval. Zvedl lahvičku před obličej a stříkl parfém do očí. Také mně zasáhla pořádná porce. Hrozná bolest, hned jsem držel ruce před očima. Kdo hlesl bolestí, dostal ránu pendrekem do hlavy. Tak to šlo, dokud nebyla lahvička prázdná. Pak jsme mohli zpátky na svá místa. Děda přinesl vodu, ale nic nepomohlo. Skoro celou noc jsem cítil pálivou bolest.

Druhý den jsem v naší odvěšivovací stanici nemusel nic dělat. Oční partie byla oteklá. V míse s vodou jsem stále svlažoval oči. Děda tam nebyl, pan Bräunl musel dělat všechnu práci sám, takže byl večer zcela vyčerpán. Děda musel s Antonem Niklasem vyhloubit na zahradě velkou díru.

Jeden Čech řekl (špatnou němčinou) „Zítřka, ty a tvá syn bum, bum.“

Další ráno jsme byli opět všichni tři v odvěšivovací stanici. Děda mluvil s nadporučíkem – v „lázní“ se toho moc nedělo.

Strážný, který stál před odvěšivovací stanicí, přišel a řekl: „Stoj, nemluvit, komisař přicházejte. Komisař žid, žid nic dobrý.“

Je udivující, kolik Rusů umělo přec alespoň několik slov německy. V budoucnu musíme být v rozhovorech opatrnější.

Komisař, v kožené uniformě, nablýskaných holinkách, na hlavě široko přesahující brigadýrku přicházel rychlými kroky. Po straně velký revolver. Já jsem si stále vymýval oči. Komisař mi zvedl hlavu a podíval se na mně. Zle se zaškaredil.

Tedy, tak hrozný ten komisař přec jen nebyl, jak jsme později zjistili. Byl rozezlen a stále říkal, že Češi nebojovali, oni nejsou žádní kamarádi pro ruskou armádu. „Německý voják je kamarád, Čech nix kamarad, nix bum bum.“ Dozvěděli jsme se, že nadporučík již čtyři roky neviděl matku. Ani neví, jestli ještě žije.

Slíbili, že nás může moje matka příští neděli tady v odvěšivovací stanici navštívit.

Také se dovídáme, že mezi Američany a Rusy je napětí.

Oči se již trochu zlepšily – již tak neslíží. Jen partie obličejů kolem očí je oteklá.

Večer probíhá klidně, ale osazenstvo tábora je nervózní. Co se zase přes den událo? Nově příchozí sedí mlčky na podlaze. Prý jsou z Chýše. Na mém místě v koutě, kde vždy spím, leží šaty, kalhoty, košile, pulovry, vše možné. Dělá si z toho měkké lože. Proč nikdo nepřichází a nepřinese mi něco k jídlu? Odkud má ostatní osazenstvo vždy své nuzné jídlo? Děda a já jsme přinesli trochu chleba. S pohárem vody se dá pozřít. V místnosti napětí před bouří. V přízemí je obzvláštní halas. Zřejmě jsou všichni přiopilí. Tu vchází strážce do sálu a volá:

„Kde je ortsleiter z Valče?“

Pan K. vyskočil a ukazuje na mě: „Tady je jeho syn.“

Víc nemohl říci. Plnou silou dostane mohutnou ránu do tváře. Strážce si chytil bez výběru jednoho z osazenstva a za kleny s ním opouští místnost.

Slyšíme výkřiky, naříkavé výkřiky. Výkřiky mučeného a křiky mučitele. Tak to jde chvíli. Muž s obnaženou hrudí otevře dveře, je zpocený, obličej zarudlý a křičí: „Dva muži na odnášení.“

Nikdo nechce jít dobrovolně. Chňapne dva ve své blízkosti a vyrazí je ze dveří. Vracejí se a vlečou děsně vypadající, zbité tělo. Nechávací ho na jeho místě přímo padnout. Je to pan Reinl, majitel porcelánky v Lubenci. Vypadá to s ním zle. Obličej má zcela zakrvácený. Z levé strany spánku visí část utržené kůže jako kus krvavého hadru. Levé ucho se zdá být natržené, velmi silně krvácí. Vykoktavá ze sebe nějaká slova: „Vodu, vodu.“

Ted' asi začíná „divadlo“. Vojáci vpadnou do místnosti: „Všichni vztyk!“

Desátník, který ve Valči seděl za psacím stolem, mluví o fašistech, německých sviních. Ještě jednou přečetl všechna jména a my museli odpovědět „ja“. Jména četl podle obcí. My valečtí jsme byli poslední.

Dnes se bude „hrát divadlo“ po obcích. První skupina opouští sál a lomozí dolů po schodech. Výkřiky – rány pendrekem je slyšet až nahoru. Tak to jde nepřetržitě dále. Obec, jméno po jménu je vyvoláno. Děda říká, že si mám natáhnout všechny pulovry, to ztlumí rány. Přetahuji si dva nebo tři – příliš velké, ale možná, že je to tak dobře. Mám velký strach,

přepadá mně tak, že se chvěji zimou, třesu se na celém těle. Někteří pláčí. Je to nepopsatelné, ten nářek a žadonění o vodu. Kdo ji má přinést? Zdá se, že se nikdo neodváží před dveře. Beru kbelík, který jsem obvykle používal při čištění podlahy. Třesou se mi kolena a kbelík sotva unesu. Zdola křik mučených – oplzlé výkřiky a volání mučitelů. Změť češtiny a němčiny. Postavil jsem kbelík ke stolu. Ze samého strachu, který mně opět přepadá, už nevidím, co se děje dál.

Dveře se opět rozlétnou. Do pasu nahý, s potem řinoucím se po těle, stojí široce rozkročen jeden z vrahů a zařve „Valeč“.

Muži, obě ženy a já jdeme těžkým krokem dolů, vlevo vedle schodiště do místnosti. Jsem poslední. Při vstupu dostane každý pořádnou ránu pendrekem do hlavy. Když přicházím na řadu, dopadá rána na rameno, na trojitě pulovry. Ostatní musí jít doprostřed místnosti a pod ranami se musí svléci zcela do naha, já musím zůstat stát. Mučitelé stojí v půlkruhu, svlečení do půli těla. Na podlaze několik centimetrů vody. Když se někdo zhroutí v bezvědomí, jeden na něho vylije kbelík vody. Vpravo vedle vchodu za psacím stolem desátník. Jsem vyzván, abych předvedl hitlerovský pozdrav. Asi nevyšel z mých rtů dosti hlasitě. Opakovat! Na vztyčenou paži dopadá vši silou pendrek. Ptají se mne, kdo všechno byl v partaji.

„Nevím“, odpovídám. „Byl jsem v Doupově v internátu. Byl jsem ve škole a jen o prázdninách doma. Nic nevím.“

Na to přišla otázka „Jak dlouho ty u HJ?“

Nevěděl jsem to hned – váhal jsem. Nedokáži odpovědět, nedostanu ze sebe žádný tón. Mám zpívat „Die Fahne hoch“. Stokrát jsem musel zpívat tu píseň, teď nevím ani začátek.

„Die Fahne hoch,“ křikne ten, který stojí vedle mne a pořád mě tluče. „Vztyč paži,“ křičí, když jsem začal zpívat.

Zvedám paži, mohutná rána zasviští na ruku. Hned otéká. Jedna bolest střídá druhou.

„Svléknout,“ řvou na mne. Chvatně svlékám všechny svetry najednou. Ještě jsem nebyl zcela hotov, znovu na mě řvou. Musím zvolat „Heil Hitler“. Tu dostanu prudkou ránu přes ústa. Horní ret praskl. Krev mi teče do úst. Vyplivuji ji na podlahu, zatímco se lehce předkláním, uhodí mne tak silně na napnutá záda, že se zhroutím. Kopanec mne nutí zase rychle vstát. Zatímco se mnou takto nelidsky zacházejí, mlátí ostatní do nahých těl, zmítajících se na podlaze.

Mučení ještě pokračuje, než mne mučitel za dopadajících ran vyžene. Pulovry letí za mnou. Dolní půlka obličeje je jeden otok. Rty bolí – stále teče krev, otáčím se na bok, aby netekla do úst. Horní ret je středem roztržen.

Nevím, jak dlouho to ještě trvalo, než se jeden po druhém, od ran ještě zcela otupělý, dostává do místnosti. Obličeje Bräunla a Köhlera nejsou k poznání. Také Niklas vypadá zle. Děda dřepí tiše vedle mně, slovo nepromluví. Z úst mu teče krev. Všechny tváře jsou strašně oteklé. Paní Brechler zakrývá rukou levé oko – bylo vyražené.

Noc z 19. na 20. června

Je noc z 19. na 20. června. Srb, ten trýznitel, vstupuje. Šlape po sténajících postavách ležících na podlaze. Musíme vstát. Kdo to sám nezvládne, je podepírán sousedy. Děda kašle, z úst mu teče zpěněná krev.

Paní Brechler musí zůstat stát. Ostatní smějí jít na svá místa. Stará paní Brechler von Troskowitz tu stála v roztrhaných šatech a třásla se na celém těle.

Teď jí máme mlátit. Nikdo nezvedá ruku. Hledá někoho mezi muži, kdo by to měl udělat. Také ten se zdráhá – je (zbit) sražen k zemi. Desátník vstupuje do místnosti a řve na ty tři (Čechy). Děda mi překládá, že přišel vysoký ruský důstojník a požaduje, aby toto mučení skončilo. Důstojník vchází do místnosti. Jde přímo ke stolu, sedne si na stůl, hlavu opřenou o obě ruce. Zůstává sedět až do paprsků nového dne. Opouští místnost bez jakýchkoliv gest.

Opět silné hlasy v přízemí. Dveře bouchají. Ticho, jen nářek těžce zraněných a mučených. Klid nevydrží dlouho. Komandant vchází s kusem papíru. On sám je unaven, jeho hlas docela uklidňuje. Říká, že v noci někdo uprchl a zato nás bude deset popraveno. Desátník přečetl jména. Jmenovaní museli na jednu stranu. Mají si sednout, nařídili jim.

Žena začala křičet: „Když zastřelíte mého muže, tak musíte zastřelit také mě.“ Když byla vyzvána, aby si stoupla ke svému muži, žádala, aby zastřelili i jejího syna. Desátník zřejmě neočekával tuto scénu. Žena řve. Desátník vezme oba, muže i ženu, z řady. Na jejich místo nastupuje paní Stauch a paní Brechler.

(Zřejmě stejná paní Maria Brechler von Troskowitz, která byla v září 1938 v době mobilizace zatčena a odsouzena k trestu smrti spolu s třemi dalšími muži z Valče – včetně otce Alfreda Zeischky – a tehdy byli propuštěni ještě před příchodem německé armády.

Pan Škarda, syn českého statkáře, který z Lubence odešel až v roce 1940, mi řekl poznatek svého otce, který na podzim 1939 po porážce Polska viděl příjezd transportu zbídačelých polských nevolníků na lubenecké nádraží. Místní sedláci si vybírali tělesně zdatné pracovníky. Jen paní Brechler čekala až na poslední zuboženou polskou matku s nebohými dětmi. Vzala si je na statek v Kostrčanech, dobře se o ně postarala a chovala se k nim slušně. Stejně tak i prý k dalším válečným zajatcům. Jenže se jí nikdo v červnu 1945 nezastal.)

Velitel a desátník opouštějí místnost. Odsouzení sedí apaticky těsně vedle sebe. Kostrčanský Anton Warta křičí hlasitě, volá po své rodině. Nyní promluvil klidným tónem učitel z Chyše. Nemá strach z umírání. Je důstojník a viděl mnohé umírat. Umře pro Německo, byla jeho poslední slova, pak si také zase sedl. Obě ženy bez pohnutí, se skleslými hlavami.

Učitel Seliger z Hlavákova dřepěl u stěny – žádné viditelné pohnutí, držel přitom svou krátkou křivou fajfku v ústech. Tak seděl, dokud nemusel vstát ke své poslední cestě.

Nezapomenu, jak rozdílně se lidé chovají, když se doví, že budou zastřeleni. Věřím, že většina je již psychicky mrtvá. Těmito hrůznými okamžiky projde každý jinak. Nevěřím, že pan Fischer neměl strach ze smrti. Reakce jsou velmi různé, já sám jsem se o tom musel v oněch týdnech vícekrát přesvědčit. Vlastně v okamžiku, kdy je vysloveno, že budeme zastřeleni, nejsme mezi živými. Tělo se automaticky vyprázdňuje, veškeré vnímání se ztrácí.

Někdo vtrhne do pokoje. Šest mužů je vyzváno, aby šli s ním. Anton Kliener je také mezi nimi. Přicházejí velmi brzo zpátky, uštvaní, zpcení. Poklusem byli hnáni na hřbitov, v jehož levém rohu vyhrabali díru – a poklusem zase zpátky do lágru.

K poledni se k smrti odsouzení seřadili po dvojicích. Valečské ženy byly poslední. Paní Stauch mi podala snubní prsten. Měl jsem pozdravovat jejího manžela, dát mu prsten, kdybych se z toho dostal. Byla naší sousedkou ve Valči. Podává mi ruku – poslední gesto loučení. Opouštějí místnost. Ani slovo nezaznělo. Nikdo se neodvážil promluvit. Mrtvolné ticho, nejen v sále, ale v celém domě.

Později mi matka vypravovala, že v onen den šla se Srbem Jankem do Lubence, nesla nám něco k jídlu. Viděla ten smutný průvod odbočit do Chyšské ulice směrem ke hřbitovu. Zabláhla už jen poslední dvojici ze skupiny, obě ženy. Nevěděla, kdo další ještě byl v průvodu nebožtíků. Matka mi později v slzách vypravovala, co pociťovala. Bědná hrstka trýzněných a mučených lidí šla na vlastní pohřeb. Slyšeli jsme dávky ze samopalů – nárazově – pak jednotlivé střely. Opět mrtvolné ticho – na sále ani hnutí těch, kteří přežili. Žádný cit pro druhého. Každý byl odkázán sám na sebe – bezmocně vydán nemilosrdné bandě vrahů.

Jeden z nich vstoupil do sálu a přerušil tíživé ticho. Ti, kteří vyhloubili hrob, s ním šli rychlým krokem na hřbitov. Ti, přes sebe ležící, byli ve spěchu zaházeni zemí. Zem překryla ještě živoucí zhanobená těla. Později jsem se dozvěděl, že paní Stauch se ještě pohnula, když na ni dopadala zem. Na hřbitovně zdi seděl ruský voják a hrál na balalajku. Ponuré divadlo. Žádný režisér by nemohl scénu lépe inscenovat. Smutek bez truchlících.

Matka nemohla předat jídlo, ani Srb se neodvážil přijít do lágru, tak jsme zůstali až do druhého dne bez jakékoliv stravy.

Další den jsme byli opět v odvěšovací stanici. Děda vypravoval nadporučíkovi o událostech v lágru. Konečně jsme dostali zase teplou polévku. Nadporučík byl včera ve Valči a mluvil s mou matkou. V neděli nás navštíví v odvěšovací stanici.

V neděli čekáme příchod matky – ale nepřichází. Je odpoledne a matka tu stále ještě není. Nadporučík je viditelně nazlobený. Jeden důstojník odjíždí do Valče, aby matku přivezl a dozvěděl se, proč nepřichází. Přibližně po dvou hodinách se vrací. Děda a dva Rusové se živě

baví. Hned se dovídám, že celá rodina musela opustit dům. Dlouhá kolona táhla směrem na Novou Ves. Byl to první transport z Valče – masové vyhánění začalo.

Poprvé jsem hořce zaplakal. Svou matku, sestru a babičku asi už nikdy nevidím.

Něco se v posledních dnech stalo. Rusové zřejmě už nechtějí trpět lágr.

Jeden z mučitelů mi řekne: „Zítřka ty bum bum“. Tentokrát mi to bylo úplně lhostejné, necítil jsem žádné vnitřní pohnutí. Už nemám tíž cit jako dříve. Jen hlava bolí. Také horní ret je stále ještě silně nateklý.

Tu se stalo cosi podivuhodného. Ještě před hodinou mi řekli, že budu zítra zastřelen, a teď mi sdělují, že budu propuštěn. Desátník mi předloží kus papíru. Když to podepíše, můžu jít zítra domů. Na tomto papíru stálo něco ve smyslu, že nesmím nikomu vypravovat o událostech v lágru. Nesmím se koupat obnažen do pasu a ještě nějaká další poučení. A musím rok na nucené práce. Když všechno podepíše, můžu dokonce hned domů.

Řekl jsem: „Ne bez dědečka.“

„Ano, děda může také domů,“ řekl.

Dostali jsme jakýsi druh propouštěcí listiny pro národní výbor. Z opatrnosti jsme nešli silnicí, ale přes louky, kolem Nahořečic, samoty Písek, Jeřeně, pak za domy v Široké ulici, až jsme se dostali do naší zahrady. Děda zaklepal na kuchyňské okno a k našemu velkému překvapení vyhlédla matka.

Začala plakat a vypravovala, že babička, matka Wodraschková, šla poslední neděli do prvního transportu. Také sousední rodina Bielkova, mí kamarádi Walter a Herbert tam byli.

Tak skončila útrpná, bolestná doba lubeneckého lágru. Žiji, i když jsem utrpěl škodu na těle a duši. Nová kapitola německo-české tragédie začíná. Ještě rok měl přejít, než jsem se i já musel navždy rozloučit s Valčí. Během několika týdnů jsem přeskočil roky – viditelně jsem zestárl o několik let. Ale žil jsem – jako novorozené dítě se zkušenostmi muže – který zažil peklo.

Tyto osobní zážitky vyšly v knize Josefa Škrábka „Včerejší strach / Jaké to bylo mezi Čechy a Němci? A jaké to bude?“, 3.vydání, Vyšehrad, Praha 2006, ISBN 80-7021-838-X. Jsou zkrácenou verzí vzpomínek Alfreda Zeischky, jak je zveřejnil ve své historické řadě Kleine Beiträge zur Geschichte, Kunstgeschichte, Volkskunde und Familiengeschichte von Waltsch und Umgebung, sešit 1/1995, str. 43-72.

Výběr, překlad, mezititulky a poznámky v závorkách jsou od Josefa Škrábka.

Na www.go-east-mission.de vychází v dubnu 2008 textová verze, zasláná redakci webu panem Škrábkem, s jeho laskavým svolením.

Německá originální verze vzpomínek „Opfer von Hass und Gewalt / Erlebnisbericht von Alfred Zeischka“ viz německojazyčná část webové stránky www.go-east-mission.de.